

Araştırma Makalesi

Savaş Sonrası Japonya’ında Amerikan Etkisinin Mimetik Bir Okuması: *Iko Toraberingu 1948*

A Mimetic Reading of American Influence on Post War Japan: Iko Toraberingu 1948

Habibe SALĞAR¹

¹ Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, habibesalg@selcuk.edu.tr

Öz: Eiko Kadono’nun *Iko Toraberingu 1948* (*İko’nun Seyahati 1948*) romanı savaş sonrası Japonya’ında Amerikan İşgal Kuvvetleri (GHQ) aracılığıyla Japonya’ya dolaylı olarak nüfuz eden Amerikan yaşam biçimine öykünme ortamını ve ülkedeki sosyo-kültürel değişimi tasvir eder. 1945 – 1952 yılları arasında demokrasi bilincini oluşturan en önemli ideolojik altyapı Amerikan İşgal Kuvvetleri tarafından oluşturulmuştur. ABD, “baskıcı militarizm tarzı” yerine, bu demokratik altyapıyı kullanarak yeni bir sistem yaratmayı hedeflemiştir. Romanda Amerikan yaşam tarzının yarattığı dolayımlyıcı ortam nedeniyle gençlerin bu yaşam tarzını arzuladığı dikkat çeker. Bu çalışmada savaş sonrası dönemde Japonlarda arzu uyandıran Amerikan tarzı yaşam biçimi René Girard’ın üçgen arzu teorisi bağlamında incelenmiştir. Baş kahraman İko, işgal altındaki Japon gençliğinin mikro mimetik örneğidir. Japonya’daki herkesin nesne modeli olan Amerikan yaşam tarzını arzular. Bu arzunun *dolayımlyıcısı* ise Amerikan hayatının mikro örneğini temsil eden Amerikan askerlerinin Tokyo’daki lüks yaşamıdır. İko, Amerikan işgalinin “örtük şiddet” ortamının bir “tesellisi” olarak sunulan demokrasinin takipçisi olur. İngilizce konuşmak, kadın hakları, Amerika’daki eğitim fırsatları gibi Amerikan yaşamına dair birçok örnek Japon gençlerin ilgisini çeker. Sonuç olarak İko, Amerikan yaşam modelinin gençlik arzularının geçiciliği gibi bir kenara bırakılması gereken bir arzu atmosferi yarattığını anlar. Yeni Japonya’yı inşa edecek gençlerin Japonya’nın küllerinden yeniden doğması gerektiği bilincine vardıkları sonucu çıkarılabilir.

Anahtar Kelimeler: *Iko Toraberingu 1948*, René Girard, üçgen arzu teorisi, GHQ, Amerikalılışma.

Atıf: Salğar, H. (2024). “Savaş Sonrası Japonya’ında Amerikan Etkisinin Mimetik Bir Okuması: *Iko Toraberingu 1948*”. *Edebî Eleştiri Dergisi*. 8(2): 373-392.

DOI: 10.31465/eeder.1504572

Geliş/Received: 25.06.2024

Kabul/Accepted: 12.09.2024

Yayın/Published: 22.10.2024

Abstract: Eiko Kadono’s novel *Iko Toraberingu 1948* depicts emulation environment of American lifestyle and socio-cultural change in the country that penetrated indirectly through American General Head Quarters (GHQ) post war years in Japan. The most important ideological infrastructure that was created the consciousness of democracy between 1945 – 1952 years by GHQ. The United States of America has aimed to create a new system by using this democratic infrastructure, instead of “oppressive style of militarism”. It is noteworthy that young people desire this lifestyle due to the mediating environment created by the American lifestyle in the novel. The American lifestyle that caused desire for Japanese people in the postwar period has been analyzed in the context of René Girard’s triangular desire theory in the study. Protagonist Iko is the micro mimetic model of Japanese youth under occupation. She desires the American lifestyle that has been the object for every person in Japan. The mediator of desire is the luxurious life in Tokyo where American soldiers’, represents a micro-model of American life. Iko becomes a follower of democracy that has been presented as a “consolation” of “implicit violence” environment of the American occupation. Many models of American life like speaking in English, women’s rights and educational opportunities in America attract Japanese youths’ desires. As a result, Iko understands that American life model just created an atmosphere of desire that must be left aside like the impermanence of youthful desires. It can be concluded that young people who will create new Japan become aware that Japan must be reborn from its ashes.

Keywords: *Iko Toraberingu 1948*, René Girard, theory of triangular desire, GHQ, Americanization.

Giriş

Japonya II. Dünya Savaşı'nı kaybettikten sonra 1945 – 1952 yılları arasında Amerikan İşgal Kuvvetleri (GHQ¹) denetimi altında kalır. Bu süre zarfında ülkede birçok sosyo-kültürel değişim yaşanır. Eiko Kadono'nun *Iko Toraberingu 1948* イコトラベリング 1948 (*İko'nun Seyahati 1948*)² (2022) romanı, savaş sonrası Amerikan işgal yıllarında Tokyo merkezli (Ichigaya, Waseda ve Shinjuku) değişen durumları baş kahraman genç İko'nun çevresindeki değişim atmosferi bağlamında kurgusallaştırır. Nispeten genç okur kitlesine hitap eden roman, 2023 yılında 33. Murasaki Shikibu ödülünü kazanmıştır. Bu roman için seçici kurul başkanı olan edebiyat eleştirmeni Sadami Suzuki, “genç bir kızın savaş sonrası dönemi nasıl harikalar diyarına dönüştürdüğünü ve birbiri ardına yeni kapılar açtığını büyüleyici bir şekilde anlatıyor”³ yorumunda bulunmuştur.

Iko Toraberingu 1948, yazarın bir başka özkurmaca özellikteki *Tonneru no Mori 1945* トンネルの森 1945 (Tünel Ormanı) (2015) romanının devamı niteliğinde olduğu ifade edilebilir. *Tonneru no Mori 1945*, ilkokula henüz başlayan İko'nun Tokyo'daki hava saldırıları sebebiyle Chiba'ya tahliye edilmesi ve üvey annesiyle birlikte kırsal hayata adaptasyon sürecini işlerken; *Iko Toraberingu 1948* ise savaşın sona ermesiyle tekrar Tokyo'ya dönüş, savaşın yıkıntılarında sonra Japonya'nın Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin hakimiyetinde kaldığı dönemde yeni bir düzene uyum sağlama sürecini anlatır. Roman, savaş yenilgisinden sonra yazarın kendi gençlik yıllarından ilham alarak kaleme alınmıştır. Dolayısıyla yazarın gençliğindeki Amerikan tesirinin kurguya aktarımı olduğu ifade edilebilir. Otobiyografik yazın türünde savaş deneyimleri önemli bir yer tutar. Hijiya – Kirschner (1991: 113) “Otobiyografik yaklaşım ve temelde duygusal bir ruh hali savaş deneyimini konu alan çoğu Japon kurgusu için tipik bir durumdur” tespitini yapar. Yazarın kolektif belleğin mikro örneğini de oluşturduğu düşünülebilecek bireysel deneyimi, savaşın ve savaş sonrası dönemin sadece travmatik yönlerini değil, savaştan sonra Amerikan etkisinin “örtük şiddet” ortamında, Japon gençliğine sunulan özendirici Amerikan hayatını ön plana çıkarma yönüyle dikkat çekmektedir. Savaşa dair bireysel deneyimin çeşitliliği içinde Eiko Kadono'nun gençlik hikayesinin özkurmacası olan roman, dönemin şartlarını realist bir perspektifle resmederken aynı zamanda umudun peşinde koşan İko'nun zorlukların üstesinden gelme mücadelesini anlatır.

Bu çalışmada Eiko Kadono'nun gençlik yıllarından ilham alarak kurgu dünyasına aktardığı *Iko Toraberingu 1948* romanı çerçevesinde savaş sonrası dönemde Japonya'daki Amerikan işgalinin işgalden öte Japon toplumunda arzu uyandıran (dolayımlyıcı) yönleri bağlamında bir analiz yapılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, bahsi geçen romanda Japonya'daki Amerikan işgal yönetiminin askeri, işgalci yapısını değil, Japon gençlerinde özenti ortamı uyandıran etkisinin edebi alandaki yansımalarını incelemektir. Çalışmanın yönteminde tarihsel bir perspektifle işgal

¹ Amerikalı General Mac Arthur idaresinde GHQ/SCAP (General Headquarters/Supreme Commander of the Allied Powers) 1945 – 1952 yılları arasında Japonya'daki Amerikan askeri işgal yönetiminin adıdır.

² Japonca ifadelerin Romaji (Latin alfabesi) sesletimlerinde “İ” harfi “I” olarak yazılmaktadır. Bu nedenle eserin ismi *Iko Toraberingu 1948* biçiminde aslına sadık kalınarak yazılmıştır. Makalede başkahraman İko adı ise Türkçe sesletim kolaylığı sağlamak için İko biçiminde yazılmıştır.

³ Kadın yazarların seçkin edebi eserlerine verilen Murasaki Shikibu Edebiyat Ödülü [紫式部文学賞 Murasaki Shikibu Bungakushō] 2023'te Uji'de açıklanmıştır. 69 romanın aday gösterildiği romanlar arasından yapılan seçim sonucunda, Eiko Kadono'nun *Iko Toraberingu 1948* romanı bu ödüle layık görülmüştür. (<https://www3.nhk.or.jp/news/kyoto/20231005/2010018588.html>)

dönemi Japonyası ele alınırken Girard'ın üçgen arzu teorisi bağlamında romanda savaş sonrası Japon gençliği üzerindeki Amerikan etkisiyle yaratılan/oluşan mimetik yönler tespit edilmiştir. Bu bağlamda Japon halkında oluşan İngilizce merakı, Tokyo'daki Amerikan tarzı mekânlar, Amerikan tarzı yaşam biçiminin örneği olarak demokrasi gibi yönler irdelenmiştir. Savaş kaybının ardından Tokyo'daki yıkıntılar arasında Amerikan hayatının modeli, İko'da öncelikle kendini Carol olarak görmeye başlaması ile mimetik ortamın hazırlayıcısı olur. Girard, arzuların taklit yoluyla şekillendiğini ve romantik yanılsamaların bu taklit ortamının oluşmasında belirleyici olduğunu savunur. Arzunun ilk aşamalarında genellikle dilde canlanma, yaratıcılık ortaya çıkar; arzunun sonraki aşamalarında ise çatışma, şiddete doğru evrilen bir süreç yaşanır. Bu çalışmada Girard'ın üçgen arzu teorisinde arzunun ilk aşamalarındaki tezahürlerin mimetik çerçevesi değerlendirilmiştir. Romanda Amerikan yaşam biçiminin nesnesi olan Tokyo'daki yıkıntılar arasında kurulan Amerikan tarzı evler ve yaşam biçimi, Japon gençliğinde arzu nesnelere haline gelir. İko, dönemin Japon gençlerinin mikro temsili olarak bu yaşam biçimini arzular. Bir Japon olarak diğer genç Japonlar gibi İngilizce konuşmak ister, Amerikan tarzı mekânlara ilgi duyar, Amerikan dergileri aracılığıyla Amerikan yaşam biçiminin izini sürer. Savaşın ardından Japonya'da Amerikan etkisiyle yeniden şekillenen toplumda oluşan Amerikan tarzı yaşamların Japonya'daki mimetik temsillerini sunan roman, işgal yıllarında güç ilişkilerini belirginleştirirken Amerikalıların özenti uyandıran hayatı ile Japonların savaş sonrası hayatı arasındaki farklılığın edebi bir temsilini sunmaktadır.

1. *Iko Toraberingu 1948*'de Savaş Yenilgisinin İzleri

Iko Toraberingu 1948, Atlantik Okyanusu'ndan Lizbon'a ilerlemekte olan bir gemide 26 yaşındaki İko'nun yolculuğu ile başlar. Ardından 13 yaşında Ichigaya'daki Öyama Kız Okulu dönemlerine döner ve o yıllardan üniversiteye kadarki süreç ve sonrasında Brezilya'ya gitme kararı aldığı yetişkinlik yıllarında son bulur. Özellikle İko'nun görüşleri ve hayata bakış açısını ve değişen koşullara uyum sağlama sürecini aktaran roman, Japonya'daki savaş sonrası dönemi karamsar bir yapıda değil; "aydınlık" bir geleceğe umutla bakan bir genç kızın perspektifinden yansır. Savaşta hava saldırıları nedeniyle Tokyo Fukagawa'daki evi yandığı için Edogawa bölgesindeki Koiwa'ya taşındıktan sonraki hayatının yanı sıra İko'nun 13 yaşındaki zamanlarından 26 yaşına kadar geçen süreç Ichigaya, Waseda ve Shinjuku merkezinde Amerikan etkisi altında değişen yaşam tarzına adapte olma sürecini işler.

Savaş yenilgisinin kültürel boyutu çok katmanlı felsefi, sosyolojik ve tarihsel birçok boyuta dayanılarak çeşitli çalışmalarda değerlendirilmiştir. Peattie, Japonya'nın II. Dünya Savaşı yenilgisini "Japonya'nın savaş zamanındaki eksikliklerinin birçoğunun yüzyıllar boyunca oluşan tarihsel ve kültürel zemine dayanan boyut"larına değinerek açıklar. Bu başarısızlıklara modern savaş yürütme becerisini etkileyen kurumsal ve stratejik eksikliklerin yanı sıra değerler sistemindeki darlığını (Peattie, 2009: 112) da ekler. Geleneksel Japon askeri onuru, her durumda mümkün olduğu kadar teslim olmamayı önceliklemiş ve bu nedenle Pasifik savaşındaki birçok cephede savaşılmaması, savaşı uzatmıştır. Bu durum hem müttefik kuvvetlerin hem de Japonya'nın kayıp oranını ciddi oranda yükseltmiştir (Peattie, 2009: 116). Savaş koşulları içinde Japon halkı arasında, "savaşta galip gelmek ya da mağlup olmaktan çok günlük hayatın geri gelmesi ve barış isteği yaygın hale gelmiştir" (Nakazono, 2000: 25). Romanda savaş ortamının bitmiş olmasına başkahrman İko bir süre inanamaz, hemen rehavete kapılmamak gerektiğini düşünür. Yenilgiden sonra Japon askerlerinin yolda yere serili bedenleri ve acı dolu gözlerle dilenen hallerini görmeye dayanamaz:

“Savaş sırasında tahliye olarak gittiği okulda “savaş alanındaki askerleri cesaretlendiren mektup yazalım” denilmiş, cesurca savaşan askerler mektuplarımızı okur diye düşünerek İko da heyecanla “ülkemiz için çabalayın” yazmıştı. ‘O mektubu alan askerlerden biri şimdi bu haldeyse’ diye düşünen İko’nun buradan her geçtiğinde beli bükülürdü. Kendi yazdığı kelimeler korkunçlaştı. En azından böyle yere serilmemelerini isterdi” (Kadono, 2022: 51 – 52).

Pek çok öğretmen, savaş zamanlarında bile çocuklara düşüncelerini ve duygularını yalan ya da abartı olmadan yazmaları için öğrencileri teşvik etmiştir (Cave and Moore, 2016: 294). Bu teşvik, aynı zamanda “yazmak zorunda olma” durumu ile de ilişkilendirilebilir.⁴ Romanda askerlerin bu görüntülerinin savaş sonrası dönemin realist bir yansıması olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira Dower’ın savaş sonrasındaki Japon askerlerinin durumunu anlattığı aşağıdaki alıntı romandaki tasvirlerle örtüşür:

“Savaş şoku yaşayan gaziler genellikle dışlanıyordu. [...] fiziksel engelliler veya sakatlar benzer bir kamuoyu tiksintisine yol açtı. Hiçbir yeri olmayan pek çok sakat gazi, bu tabulara giderek meydan okudu ve kendine özgü beyaz giysiler giyerek ve halkın önünde dilenerek sakatlıklarını, acılarını ve zorluklarını daha doğru bir şekilde sergiledi. Bu tür dışlanmış kişiler 1950’lerin sonlarına kadar Tokyo’da halka açık yerlerde dolaşıyordu” (Dower, 1999: 61).

Iko Toraberingu 1948’de Dower’ın yukarıdaki açıklamasına benzer şekilde özellikle savaş sırasında sakat, uzvunu kaybetmiş askerlerin temsilleriyle yansıtılırken bu örnekler “savaşın unutulmasının arzulandığı bir atmosfer” içinde savaşı hatırlatan realist örnekler olarak karşımıza çıkar.

İko, Japon askerlerin “yaralı halde yerde uzanmaları” ve “dilenme durumunu” görmek istemez, trenle okula giderken gördüğü manzaralar sadece yıkıntılardır. Öte yandan Amerikan askerlerinin Tokyo’da yıkıntıların arasında yükselen lüks yaşamları, İsviçre’nin çikolataları veya bisküvilerinin sıralandığı tatlı dükkânlarının yarattığı özendirici ortamın etkisine kapılır. Japonya dışında savaşın olmadığı ülkelere seyahat etmek ister. Savaş sonrası dönemin Japonya’ında Amerikan askerlerinin hayatlarının *dolayımlayıcı* etkisi Japon gençliğinde savaşın olmadığı bir düzen arzusu yaratır. Bu bağlamda savaş sonrası Japonyasının gençliğinin mikro örnekleme olan İko’da (ve diğer Japon gençlerinde) yaratılan arzu, Rene Girard’ın üçgen arzu teorisi temelinde incelenecektir.

2. Girard’ın Özne, Model ve Nesne Temelli “Üçgen Arzu” Teorisi

Girard, Avrupa edebiyatının belli başlı romanlarının algısal bir okumasından yola çıkarak insan arzusunun, öznenin arzusunun kendilindenliğine değil, daha ziyade konuyu çevreleyen arzulara dayandığını varsayar. İnsanların neyi arzulayacaklarını kendilerinin bilmediklerini, bunun sonucunda da başkalarının arzularını taklit ettiklerini öne sürer. Bunu tanımlamak için üçgen arzu (*désir triangulaire*) teorisini ortaya atar (Palaver, 2013: 35). Girard *Romantik Yalan Romansal Hakikat*’te arzunun “gerçekten kendimize ait olduğu ve kendiliğinden olduğu” inancına karşı çıkar ve arzunun öykünmeci (mimetik) doğasını vurgular. Arzunun öykünmeci doğasını “üçgen arzu” teorisiyle ortaya koyar ve üçgenin köşelerinde arzulanan *nesne*, arzulayan *özne* ve arzunun *dolayımlayıcısı* (o arzuyu kıskırtan bir başkası) vardır. Bu dolayımçı (arzulayan) özneye arzusunun modelini verir (Girard, 2013: 9 – 10).

⁴ II. Dünya Savaşı sona erdikten sonra, 1946 yılında yayın hayatına başlayan Kırmızı Yusufçuk *Aka Tombo* [赤とんぼ] dergisi çocuklardan yazı talep etmiş ve şu istekte bulunmuştur: “Bize güzel kompozisyonlar gönderin! Yazılarımız kalbinizin gözüdür. Yazarak duygularımızı görebilir, günlük yaşamdaki eylemlerimizi net bir şekilde ön plana çıkarabilirsiniz. Savaş sırasında sadece yazmanız gerekenleri yazmak zorunda kaldınız.” (Kitagawa M. & Kitagawa, C., 1987: 44).

Girard, üstü örtülen kıskırtıcıyı ön plana çıkarır ve öznenin bir başkası da arzuladığı için ortaya çıktığını savunur. Bir diğer deyişle bireyde arzuyu tetikleyen bir dolayımdayıcı vardır ve bu dolayımdayıcıda arzu yaratan bir ortam hazırlar. Girard bu durumu “ötekine göre arzu”, bazen “metafizik arzu” ya da “mimetik arzu” olarak adlandırılır. Mimetik arzu, aynı zamanda “taklit arzu” olarak isimlendirilir. Dolayısıyla taklit arzu kavramı, edebi yapıtları bir yansıtma/açığa çıkarma ekseninde derecelendirme imkânı doğurur. “Mimetik teori, insanı başkalarıyla ilişkilere bağımlı olan sosyal bir varlık olarak tanımlarken insan hiçbir zaman özü itibariyle tam değildir” (Palaver, 2013: 36).

“Arzunun doğumunda, başka bir deyişle öznenin kaynağında, muzaffer bir edayla yerleşmiş ötekini buluruz hep. “Dönüşümün” kaynağının içimizde olduğu doğrudur, ama kaynağın suyunun fişkırması için dolayımdayıcının sihirli değneğiyle kayaya dokunması gerekir” (Girard, 2013: 45). Baş kahraman İko bir model görür: Amerikan yaşam biçimi. Bu model Tokyo'daki yıkıntıların arasında bir serap gibi adeta özenilecek yaşam biçiminin örneğini sunar. Dolayısıyla Amerikan yaşam biçimi Japon gençleri için dolayımdayıcıdır ve İko da Japon gençlerini temsil eden mikro örnektir. Sadece İko değil, çevresindeki herkes adeta Amerikan yaşam biçiminin özendiriciliğinin etkisi altındadır. Dolayısıyla Japon gençlerinin arzuladığı Amerikan yaşam biçimini İko da arzulamaktadır. Bu doğrultuda dönemin işgalci yapısı dolaylı olarak Japon düşünce biçimini, yaşam stilini de etkilemiştir demek olanaklıdır. Amerikan askerleri tarafından oluşturulan model Japonya'nın Amerika'nın istediği bir modele dönüşmesi için bir güç gösterisi, güçlü olana özendirmenin dolaylı bir temsili olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Kadono'nun bu eseri arzusunun kendiliğindenliğini değil belirli bir dolayımdayıcı, kıskırtıcının varlığı ile oluştuğunu ortaya koymasına bağlamında romansal bir yapıt olarak değerlendirilebilir. Romansal yapıtlar iki temel grupta toplanırlar. Birinin merkezinde dolayımdayıcının ötekinin merkezindeyse öznenin bulunduğu iki olasılık küresi arasında teması önleyecek kadar mesafe olduğu vakalarda dışsal dolayım terimi kullanılır. Bu uzaklık, iki yapının az ya da çok iç içe geçmesine izin veriyorsa içsel dolayımdayıcıdan söz edilir. Dolayımdayıcı ile arzulayan özne arasındaki uzaklık fiziksel alanla ölçülmemektedir. Coğrafi uzaklığın bir etken olabilmesine karşın ikisi arasındaki mesafe her şeyden önce ruhsaldır (Girard, 2013: 29).

Mimetik kurama göre mimesis, toplumsal ilişkilerin belirleyici unsurudur ve bu durum hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Mimesis'in insan ilişkilerinde kendini gösterebileceği aç gözlü arzu ve rekabetten barışın yayılmasıyla sonuçlanan taklide kadar değişen şekillerde ortaya çıkabilir (Palaver, 2013: 37). Dolayımdayıcının karanlık ilişkisini temsil eden kibir merkezli arzu (haset, kıskançlık ve iktidarsız nefret), sevdalı arzu, sosyetik arzu (züppeliğe varan arzu), çocuğun arzusu, sanatçının arzusu, ifade etme arzusu gibi çeşitli arzu biçimlerine Dostoyevski, Stendhal, Flaubert, Proust gibi yazarların eserleri aracılığıyla örnekler verir.

Bu çalışmada mimetik kavramı, işgal yıllarındaki Japon gençliği ve onun mikro örneği başkahraman İko'nun bakış açısıyla Amerikan yaşam biçimine duyulan mimetik arzu incelenmiştir.

3. Japonya'nın Amerikası, İko'nun Carol'ü

Japonya'nın Meiji döneminden (1868 – 1912) itibaren batı ile temaslarında en önde gelen ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olduğu ifade edilebilir. Savaş sonrası süreçte Douglas MacArthur idaresindeki Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin askeri yönetimi, Japonya üzerindeki batı etkisinin en fazla yaşandığı dönemdir. “II. Dünya Savaşı'ndaki yenilginin ardından, 1945'ten 1952'ye kadar olan dönem, Japonya'yı demokratik bir ulus olarak yeniden inşa etmeye odaklanan Müttefik Güçler (başta ABD) tarafından işgal edilmiştir. Japonya'nın bir daha asla tehdit oluşturmaması

için anayasa, toprak ve eğitim reformları gibi çeşitli reformlar yapılmıştır” (Kamo, Kato & Maeda, 2023: 77). Japonya'nın teslim olma şartlarını kabul ettiği Potsdam deklarasyonu, Japon hükümetinin Japon halkı arasında “demokratik eğilimlerin yeniden canlanması ve güçlenmesinin önündeki tüm engelleri kaldırmasını” ve “konuşma, din ve insan hakları özgürlüğünü” tesis etmesini gerektirmiştir (Kawashima, 1987: 1167). Japonya'nın dikkate değer yenilgisi ve işgal dönemi, halk arasında “Japonya'nın Amerika dönemi” olarak anılmaya başlanmıştır (Dower, 2000: 518). GHQ teşvikiyle ülkedeki reformların önemli bir yönü de Japon halkının zihniyetinde değişikliği teşvik etmek olmuş; bu amaçla, gazete, kitap, radyo, dergi ve filmler dahil olmak üzere her türlü medya aracılığıyla ülkede değişimi hedefleyen bir enformasyon altyapısı oluşturulmuştur. Ancak, işgal kuvvetlerinin Japon halkı üzerinde oluşturduğu önemli bir etki de “baştan çıkarıcı bir şekilde taklit kültürü” (Jung, 2018) yaratmak olmuştur. İşgal yetkililerinin “demokrasi” kavramının yüce bayrağı altında, Japonlara Amerikan yaşam tarzı tanıtılmıştır.

Romanda da Japonya'daki savaş sonrası yeni düzende Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin yönetim biçimi hayatın her alanında hâkim olurken Amerikan hayatı, Japonya'nın değişmesi için *dolayımlayıcı* görevdedir. Dolayısıyla Amerikan hayatı örneği “örtük güç” veya “örtük şiddet” temsilidir. Japonya'da her yer hava saldırıları nedeniyle yıkıntılar içinde iken Tokyo'nun merkezinde Amerikan hayatının ihtişamı sergilenir. Bu durum, hava saldırıları nedeniyle her yerin enkaz haline geldiği Tokyo'daki halk için hırs ve nefret duygularını kabartırken aynı zamanda özenti ortamı oluşturur. Girard'ın şemasında, dolayımlanmış arzunun daha ileri evreleri olarak görülen taklitçiyle modeli ya da özneye dolayımlayıcısı arasındaki mesafenin kısaldığı, taklitçinin kendini modeliyle eşit konumda görebildiği “içsel dolayım” durumu İko'nun kendini bir Amerikalı gibi görmesinde gözlemlenir. Bir Japon olarak İko iken aynı zamanda içten içe kendini Carol olarak görmek ister. İko -ve birçok Japon genç- Amerika'nın “yaratığı” özendirici ortamın etkisi altındadır. Dolayısıyla Girard'ın üçgen teorisine uyarlandığında, özne İko, çevresindeki akranları ve dönemin diğer Japon gençliğidir. Bu gençlik üzerindeki *dolayımlayıcı* (kışkırtıcı) askerlerin sergilediği Amerikan yaşamıdır, nesne ise sadece Amerikan askerleri, Amerikan evleri, bu evlerdeki lüks eşyalar olarak sıralanabilir. Nesneye dair bu örnekler çoğaltılabilir. İko, Amerikan yaşam tarzını arzular, çünkü Japon halkı ve gençleri de Amerikan yaşam tarzını arzulamaktadır. Bu durum, Girard'ın teorisine “X'i arzuluyoruz çünkü bu arzu zorunlu olarak diğerleriyle paylaşılıyor” (Airaksinen, 2019: 95) önermesinin “başkalarının da arzulaması” temelinde olmasına benzer biçimde, Amerikan yaşam tarzının Tokyo'nun ortasında kurulmuş olması ile elbette tüm Japon halkı için dürtüsellik özelliği taşımaktadır. Japon toplumunda yaratılan bu toplumsal arzu, Girard'ın “mimetik arzu” temelli üçgen arzu teorisini, ‘özne’, ‘model’ ve ‘nesne’ üçgeni (Girard, 1965) ile uyumlu şekilde yorumlanmasını mümkün kılmaktadır.

4. “İngilizce” Merakının Japon Gençliğindeki Mimetliği

Tatsumi, “1850'lerden itibaren ve Meiji Dönemi'yle Japonya'nın ısrarla Batılılaştığı, modernleştiği ve özellikle Anglo – Amerikan tarzını “taklit ederek” Batı medeniyetinin örneklerini itaatkâr bir şekilde takip ettiği bir gerçektir” (2000: 224 – 225) ifadeleriyle Japonya'nın 19. yüzyıldan itibaren batı etkisini öncelediğini vurgular. Yasushi (2008: 5) Japoncada Amerika ile ilişkili birçok sözcüğü sıralar ve bu yönelimin “Japonların edebi imgelerinde başka hiçbir ülke bu kadar özel statüye sahip değildir” diyerek Japoncada dikkat çeken Amerikan etkisini açığa çıkarır. Japonya'da Amerikan işgal döneminin başlamasıyla, Japonlar Amerikan gelenekleri ve yaşam tarzının çok boyutlu yönünü görerek bazılarını benimsemiş ya da doğallaştırmıştır (Bognar, 2000: 62). Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin

Japonya'da görünen en belirgin etkilerinden biri Shunya Yoshimi'nin ifade ettiği gibi “Amerika zamanın gündelik bilincinde yasaklayıcı bir varlık değil, “baştan çıkarıcı” (2008: 84) bir yapıdadır. Japonya'nın savaş sonrası kültüründe Amerika sadece dışsal bir varlık, yasaklayan ve kontrol eden bir öteki olarak kalmaz. Sansürçülerin varlığının filmlerden ve basılı yayınlardan gizlemeye yönelik çabalara rağmen, işgal ordusunun kendisi de savaş sonrası Japonya'nın kitlesel kültürel manzarasının bir parçası olmuştur (Yoshimi, 2003: 438). Bu durumu Eiko Kadono'nun *Iko Toraberingu 1948* romanı bağlamında farklı bir açıdan değerlendirirsek, Amerika Birleşik Devletleri işgalci ve savaş döneminde düşman konumunda olmasına rağmen Japonya'da pejoratif olarak algılanmamış, ülkeyi olumlu yönde geliştirdiği algısı da uyandırmıştır. Girard'ın “zarar gören taraflara, kendi intikam arzularını yatıştırmaya yetecek kadar ama başka yerlerde bu arzuyu uyandırabilecek düzeyde dikkatli bir tatmin ölçüsü yaratır” (2007: 347) tanımına uyar şekilde ABD Japonya'da arzu uyandırabilecek düzeyde bilinci, demokrasi ve demokrasinin getirdiği olanaklar ile sağlamıştır.

Savaş yenilgisi Japonya için özellikle yeniden yapılanmayı getirir. Bu yeniden yapılanma “mecburi” ve “dayatılan” bir demokrasi ile “savaşın unutturulması” için bir değişim ortamını gerekli kılar. Ancak “yeniden yapılanma” sadece şehirlerin görüntüsünde değil, Japonların sosyokültürel değişimine de zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla “yeniden başlamak sadece binaları yeniden inşa etmeyi değil, aynı zamanda iyi yaşam ve iyi bir toplum için konuşmanın ne anlama geldiğini yeniden düşünmektir” (Dower, 1999).

Savaş sonrası Japonya'sı bir tarafta yıkım diğer tarafta değişimi birlikte kucaklar. Japonya'daki Amerikan imajında üslerle ve onlarla ilişkili şiddet ile doğrudan karşılaşma deneyimi de hafızalardan giderek uzaklaşmıştır. Japonya'da ABD korku uyandıran etkisi bir yana, medya aracılığıyla tüketilen bir imaj olarak arındırılmış ve böylece baştan çıkarıcı gücü tüm nüfusa eşit bir şekilde yayılmıştır. Yoshimi'ye göre (2003:443) 1940'ların sonlarında ve 1950'lerin başlarında Amerika farklı Japon grupları için farklı anlamlar taşır: bazıları için Amerika bir kurtarıcı iken diğerleri için bir fatihtir. Aynı anda hem bir arzu nesnesi ve hem de korku kaynağıdır. Dolayısıyla Japonya için hem zenginliği hem de çöküşü temsil eder. Japonlar savaşın ardından yenilgiyi “kabullenen” bir yapı sergilemiştir. Hatta “savaş yenilgisinden sadece üç hafta sonra Amerikan İşgal Kuvvetleri'ni tebrik eden ve yenilgiyi unutan” tarzda ABD'yi öven birçok mektubun yazılmış olması (Sodei, 2001: 7) Japonya'nın savaşın ardından geçirdiği dönüşümün şaşırtıcı bir örneği olarak karşımıza çıkar. Bush (1954: 10) bu durumu “savaşın tüm kayıp ve yıkımlarına rağmen, Amerikalı General MacArthur tuhaf şekilde kabul görmüş, tarihte emsali bulunmayan derecede yabancı düşmanın fatihi değil adeta kişisel liderliğin bir sembolü; bir tür baba figürü haline gelmişti” diye ifade eder. Savaşın sona Japonya tam anlamıyla teslim olur. Bu teslimiyete dair MacArthur'un 16 Ekim 1945 tarihindeki ifadeleri bu yenilginin hemen kabullenilmesi karşısındaki şaşkınlığını da ortaya çıkarır:

“Bugün Japonya genelindeki Japon Silahlı Kuvvetleri terhis süreci tamamlandı ve bu şekilde varlığı sona erdi. Bu kuvvetler artık tamamen ortadan kaldırılmıştır. Tarihte ne savaşta ne de barışta bizim tarafımızdan veya başka bir ülke tarafından bu kadar hızlı ve sürtüşmesiz gerçekleştirilen bir terhis bilmiyorum” (Whan, 1965: 155).

Japonya'da askerden arınma tamamlandığında odak noktası önemli ölçüde sosyal reformlara ayrılır (Suzuki, 2006: 66). Özellikle başkent Tokyo'nun bu ağır yıkımlardan sonra yeniden inşa ve yapılanma sürecine girme mecburiyeti oluşur. Özellikle “savaş sonrası bu ilk yıllar, olumlu bir şekilde Japonya'nın ‘Amerikan dönemi’ olarak veya daha olumsuz bir şekilde, alışılmadık derecede kaba ve zoraki bir ‘Amerikalılaştırma’ dönemi olarak tanımlanmaktadır. Kısacası “her iki

durumda da genellikle vurgulanan şey Amerika'nın iradesinin yabancı bir ülkeye dayatılmasıdır” (Dower, 1999: 24). Bogner (2000: 47) iddialı bir şekilde “Günümüzün Japon kültürünün büyük bir kısmı Amerikan kültürünün türevidir” diye ifade eder ve bunu özellikle Japonya'daki kentsel mekânın fiziksel olan ve fiziksel olmayan bazı yönleriyle de doğrudan bağlantılı olduğuna işaret eder. Dolayısıyla Japonya'da Amerikalılaştırmanın “örtük şiddet” olarak da tanımlanan “kutsal şiddet ile uyum, barış ve toplumsal düzeni sağlamış” (Imran & Zhai, 2022: 364) olduğu ifade edilebilir. Japon halkı için işgal yönetiminin yeni bir Japonya oluşturmayı hedeflediği görülmektedir.

II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki durum, yenilgi kabullenilmiş ve ‘yeni bir Japonya inşa etmek’ sloganı altında İngilizce ders kitaplarının her şeyden önce öğrencilere hayaller ve idealler vermesi gerektiği anlaşılmıştır (Nakamura, 2002: 14). Bu idealler elbette özellikle toplumun moralini düzeltme işlevini de yerine getirmiştir. Ülke işgal edilir edilmez Japonlar günlük İngilizce konuşma için kolay bir rehber arayışına girer. Bu arayışı karşılayabilecek kitap Kikumatsu Ogawa editörlüğünde *Nichi Bei Kaiwa Techō* 日米会話手帳 (Japonca İngilizce Konuşma Klavuzu), adlı 32 sayfalık bir kitaptır. Japonya'nın her yerinden insanlar bu kullanışlı kılavuzun ilk sayfasını çevirirken fatihleri ile tanışmaya hazırlanır (Dower, 1999: 188). Savaş sonrasında yayıncılar da genellikle okuyucularına neşeli ve eğlenceli şeyler sunmaya özen gösterir. Amerikan kültürünün araçlarından biri olan İngilizce, popüler kültür ve kentsel kamusal alanın kalitesi üzerinde garip bir etki gösterir. Japonlar yabancı kelimelerden etkilenirler, ancak çoğu zaman bunları reklamlarda, neon tabelalarda ve diğer yerlerde (tişört örneği) gramer açısından çok az anlam ifade eden veya hiç anlam ifade etmeyen kombinasyonlar halinde kullanmayı başarırlar (Bogner, 2000: 63). İngilizce öğretmek gibi pratik girişimler bile, olumlu olanı vurgulamaya özen gösterir. İlk gösterimi 1 Şubat 1946 da yapılan oldukça popüler bir günlük radyo programı olan “Come Come English” yalnızca konuşma dersleriyle değil aynı zamanda neşeli tematik şarkılarıyla daha da ünlenir (Dower, 1999: 173). Bu programın moderatörü olan Hirakawa Tadaichi, “o günlerde, insanların kalpleri aydınlandıkça ve olumlu duygularla ileriye bakmaya başladıkça, aydınlığı kazanamadan Japonya'nın yeniden inşasının mümkün olmayacağını düşünüyordum. Japonya'nın çökeceğinden ciddi şekilde korkuyordum” (aktaran Dower, 1999: 174) diyerek o dönemdeki savaş sonrası atmosferin karanlığından çıkmak için İngilizce'yi bir fırsat olarak değerlendirdiğini belirtir. Hirakawa, savaştan sonra Japonya'da İngilizce konuşma sürecini üç döneme ayırır: Birinci dönem, İngilizce patlamasıdır, özellikle Ağustos 1945'ten 1952 yılına kadar olan dönemdir. İkinci dönem, Tokyo Olimpiyatları dönemidir. Üçüncü dönemi ise günümüzdeki İngilizce merakıdır (Hirakawa, 1995: 111).

Benjamin, mimetik davranışın en önemli temsillerinin “dil” ve “yazı” olduğuna dikkat çeker (1978: 334 – 335). Başkahraman İko, ortaokuldan itibaren okulda İngilizce eğitim almaya başlar. Esasında onu İngilizce merakına ve arzusuna götüren dürtü, toplumun da İngilizce öğrenme arzusudur. Dolayısıyla başkalarını taklit eder ve onların arzuladıkları şeyi arzular: içindeki hayalleri süsleyen yaşantıya ulaşabilmenin yolunun İngilizce öğrenmekten geçtiğinin farkına varır. İngilizcenin hızla öğrenilmesi, işgal altındaki Japon halkının adeta zorunlu ihtiyaçlarından biri olarak ortaya çıkar. Savaş yıkımına neden olan düşman ülkenin yaşam tarzına “sahip olabilmek arzusu aynı zamanda rakip olma arzusunu” (Imran & Zhai, 2022) da barındırır.

İko için “aydınlık” İngilizceye ilgi duymak, onu öğrenmek aracılığıyla başlayacaktır. Fakat önceleri düşman ülkenin dilini konuşmak yasak derecesinde iken yaşanan hızlı değişimi garipsemeden de edememiştir. “Altıya beş var” lakaplı İngilizce öğretmeni Fujioka'nın yabancı dil ve en önemlisi düşman ülkenin dili olan İngilizce konuşma konusunda başarılı olması, İko

tarafından garipsenir. İngilizce öğretmeni Fujioka, Japon toplumunun savaş sonrası hızlı değişiminin temsili olarak sunulur. Öğretmenin “sinsilik içinde” düşman ülkenin dilini öğrenmesi, İko’da ilk şoku yaratır ve savaş yeni bitmiş olmasına rağmen halktaki rahavet, savaş geçmişini unutarak yeni bir düzene adapte olma hızını garipser:

“Nesi sinsilik, nesi sinsilik değil ki? Bunu ayrıntılı söylemek... Herkes hava saldırılarıyla yanarken, her şey yok olmuştu... Yapacak hiçbir şey yoktu belki de. Ne olursa olsun, artık savaşta yenilmişti çünkü... Her şey bitti... Herkes sessizce böyle düşünüyor gibi görünüyordu. Gerçeği söylemek gerekirse İko karmakarışık şeyler düşünme konusunda beceriksizdi; artık toplumun yaklaşık yüzde sekseni bu sinsiliğe kapılarak durumun keyfine varmaya başlamıştı. Bundan sonra iyi şeyler olacak diye düşünmeye başlamışlardı. Ara sıra elektrik kesintileri olurdu ama akşam olduğunda mutlaka geliyordu. Hava saldırılarından korkarak *furoshiki* ile aydınlığı gizlemek zorunda kalmıyordu artık. Herkesin hisleri bu kadarlık da olsa aydınlanmıştı. Fakat... diye düşündüğü olurdu İko’nun. Bu iyi mi? İyi mi? Bir anda bu rahatlama normal mi? Her şey eski haline dönerse? Eğer o günler geri gelirse, hazırlıklı olmamak? O günler geri gelirse felaket. Savaş kaygısı İko’nun peşine takılmıştı, kurtulamıyordu.” (Kadono, 2022: 16).

Japon toplumu için ilk öykünme nesnesi İngilizcedir. Dolayısıyla Japon halkı için “sosyo-zihinsel bağlamda kopyalanacak nesne” (Airaksinen, 2019: 97) olarak İngilizce’nin ön plana çıktığı görülür. Toplumdaki bu İngilizce öğrenme tutkusu sayesinde İko’nun bu değişim sürecine adapte olması uzun sürmez. İngilizce dersinde gördüğü dalgalı saçlı Betty gibi saçlarını dalgalı yapmak ister: çünkü artık “perma yapmak” yasak olmaktan çıkmıştır ve Japonlar için “şık ve güzel olmayı” (Kadono, 2022: 16) temsil eder.

Ailesiyle Chiba’dan Koiwa’ya geri döndüklerinde yan komşuları olan Hiroko ile yakın arkadaş olur. Hiroko’nun üniversite öğrencisi olan kuzeni Yasuo ile de Hiroko vesilesiyle tanışmıştır. Yasuo artık kendilerine de Amerikan ismi verilebileceğini söylediğinde İko şaşırır. Yasuo “Charles” adını, Hiroko “Clara”; İko ise “Carol” adlarını seçerler. Artık birbirlerine bu isimlerle sesleneceklerdir. Bu durum İko’yu neşelendirir. Bu isimlerle artık İngilizceyi de akıcı konuşabileceklerini düşünür. İngilizce konuşabilmek, içten içe adeta hem fiziksel hem de psikolojik değişimin ilk adımıdır: “İko da aynı beklentiye sahipti. İngilizceyi bir anda konuşabilir hale gelmek... Sarı saçlı ve mavi gözlü birine dönüşebilmek... Böyle bir şey olmaz, olmaz ama... Heyecanlanıyordu.” (Kadono, 2022: 18). İçindeki arzu, artık Carol haline dönüşmüştür ve onu günden güne artan bir dürtüsellikle yönlendirmektedir. Artık İko, zihninde Amerikalı bir modelin taklit etmek için bir *dolayımlayıcı* prototip oluşturmuştur.

Toplum değişti, isimlerin de değişmesi de iyi olabilir belki. Ardından üçü birlikte birbirlerini değiştirdikleri isimleri ile çağırırken kıkır kıkır güldüler. Oo, Charles (チャールズ) hihhi, ben Carol (カール) diye İko hava atarken yabancı filmlerde gördüğü gibi omuz silkti [...] *Kitaptaki Bayan Betty’nin arkadaşayım! Carol olduğum için bu gayet doğal* diye düşünüyordu (s. 18).

Hiroko sadece isim değiştirmekle toplumun değişmeyeceğini söylediğinde üçü de bunun onlar için ne kadar zor ve imkânsız olduğunu anlar. Dolayısıyla “gençlerin arzularına kaygı eşlik eder” (Girard, 1965). Savaştan sonra “aradan iki yıl geçmiş olması İngilizce öğrenmek için oldukça geç kalınmış bir zaman”dır (Kadono, 2022: 19). Babası da savaş sırasında İngilizce öğrenmeye çalışmış, ancak başaramamıştır; ayrıca “İngilizce düşman ülkenin dilidir.” (Kadono, 2022: 20). Fakat savaş sonrası düzenin getirdiği işgal döneminin tesiri altında İko vazgeçmeyecek, kendisine yabancı olan Carol’ün etkisi içten içe hep sürecektir. Ona göre hiç bilmediği yabancı ülkede “yiyecek ve güzel kıyafetler bol”dur. Böylece arzuladığı yabancı ülkeye gidebilmek ve İngilizceye yoğunlaşabilmek amacıyla “hayalet” lakaplı matematik öğretmeni Usuno’ya mektup

yazar. Mektubunda “matematikten hiç anlamadığını, ne kadar uğraşırsa uğraşsın bir türlü yapamadığını ve matematik dersine yönelik olarak içinde bir duygu oluşmadığını” (Kadono, 2022: 40) açıklar. Bu mektubun ardından öğretmeni ile görüşür ve İngilizceye olan merakından bahseder. Ayrıca, ülkedeki işgal kuvvetlerinin radyosundan gelen neşeli marş tarzındaki şarkıları, tepelerdeki Amerikan askerlerinin film gibi yaşantısını aktarır. İngilizcede bir an önce başarılı, yetenekli hale gelmek istemektedir. *Biruma no Tategoto*⁵ adını taşıyan kitabın yabancılar tarafından da okunmasını istediğini ve bu nedenle Japoncadan İngilizceye çevirmek isteğini belirtir. Böylelikle artık matematik dersine değil, İngilizceye olan merakını açıkça ortaya dökmüş olur. Özellikle İngilizce gramerindeki şimdiki zaman kipi İko’yu adeta bambaşka bir aleme sürüklemiştir. İngilizce onun ilgi alanına girmiş olsa da öğrenebilmek uzun zaman alacaktır. Küçük kağıtlar keserek bir tarafına ders kitabındaki kelimeleri telaffuzunun sembolleriyle, arka tarafına da anlamını yazar, delgeçle delip ip bağlayarak kelime defteri yapar. Böylece artık İngilizce kelime öğrenme gayreti başlar.

Taeko Tomioka, *Eikaiwa Shijou* 英会話私情 (1983) adlı çalışmasında İngilizce konuşma kültürünün “savaş yenilgisi ile doğan bir kültür olduğunu” savunur. Terasawa (2015: 123), savaş sonrası dönemden itibaren İngilizce öğreniminin öncelikle erkek egemen bir faaliyet olduğunu ve İngilizce öğrenen kadınların “büyük şehirlerde yaşayan, daha genç, yüksek eğitilmiş ve beyaz yakalı kesim ile sınırlı” olduğunu belirtir. “Amerikalılaştırmanın başlangıç noktasının İngiliz dili anlayışına yerleştirilmesi” (Nakamura, 1998: 2) durumu adeta Japonya’da, galip ve mağlup arasındaki hemen hemen her etkileşimde olduğu gibi, beyazların üstünlüğünü ima eder. İko, kanji terimlerin yerini İngilizce ifadeler aldığı fark eder. Yol tabelalarındaki 一方通行、左△ [ippō tsūkō hidari he] (yol tek yön sola dönün) gibi kanji terimlerin yanına İngilizceleri eklenir. Radyolarda İngilizce şarkılar sıklıkla duyulmaya başlar.

Okula giderken trenin pencerelerinden bakınca hava saldırılarında yanan Tokyo’da ağaç filizi misali küçük küçük evler inşa edilmeye başlanmıştı. Aradan 3 yıl geçmiş olmasına rağmen yanıp kül olan şehirdeki (o) yanık kokusu ara ara rüzgârın esişiyle trenin pencerelerinden içeri geliyordu. Çevredeki manzara müthiş bir hızla değişti. Yol tabelalarına İngilizce kelimeler eklendi (Kadono, 2022: 21-22).

İşgal Japon halkın yalnızca zihninde değil aynı zamanda mekânlarda da mimetik ortamın tetikleyicisi olur. Tokyo’da yükselen Amerikan tarzı binalar mekânsal mimetik örneği olarak değerlendirilebilir.

5. Amerikan Tarzı Mekân, Tokyo’daki Mimetik

Savaş sonrası dönemde Japonya’daki Amerikan imajı iki boyutludur: “Amerikan üsleri ve askeri tesislerin olduğu ve üs karşıtı protestoların nesnesi olan Amerika (Yokosuka ve Okinawa)” (Yoshimi, 2008: 85); diğeri ise “askeri dinlenme tesislerinin bulunduğu ancak medya aracılığıyla gençliğin tüketim merkezi haline gelen Roppongi, Ginza ve Harajuku” merkezli olan ve Japon gençleri için Amerikan yaşam biçiminin özentisini oluşturabilecek mekânlardır.

⁵ II. Dünya Savaşı sırasında Burma’da Japon askerlerini konu alan *ビルマの豎琴* Michio Takeyama tarafından kaleme alınan bir çocuk romanıdır. İlk olarak gençlere yönelik *Akatonbo* dergisinde 1947’den şubat 1948’e kadar seri halinde yayınlanır. Yalnızca hedeflenen okuyucu kitlesi arasında çocuklar değil, yetişkinler arasında da popüler hale gelir ve kitap olarak basıldığında en çok satanlar listesine girmeyi başarır (Yang, 2015).

Iko Toraberingu 1948'de Amerikan askeri üsleri ya da askeriye ile doğrudan ilişkili olan Okinawa ya da Yokosuka gibi mekânlar üzerinde durulmaz. Dolayısıyla sosyal hayat ve Amerika güdümünde demokratikleşen bir Japonya tasvirinin ağırlıklı olduğu görülür.

İko'nun okuduğu Ōyama kız okulunun çevresinde batılılara ait lüks konutlar durmaktadır. Washington Heights temsili Tokyo'da yaratılan bu mekânın içinde muntazam çim bahçeli, batı tarzı çatıları olan birçok lüks bir malikane dikkat çeker. Bu evlerde yüksek rütbeli askerler ikamet etmektedir. İko'nun evinin çevresi ise fakir (*somatsu* 粗末) yapılarla çevrilidir. İko'ya göre bu farklı, batı tarzı mekân Tokyo'nun yıkıntıları arasında başka bir dünyanın temsilidir. Carol olsa oralarda yaşayacağına emindir. Amerikan subaylarının yaşadığı bu mekân, Amerikan sosyal hayatının temsili niteliğinde, yıkıntıların arasında adeta “özenti” hissi uyandıran “harikalar diyarı”dır. Bir yanda hava saldırılarından sonra “savaş”, “yıkım” merkezi haline gelen Tokyo ile diğer yanda harikalar diyarını barındıran Tokyo tasvir edilir. Igarashi, Tokyo şehir merkezindeki Washington Heights'ın en ünlüsü olan Amerikan askeri yerleşim bölgelerini Japonya'da “Amerikan ev yaşamının vitrini” (2012: 78) olarak tanımlar. Dolayısıyla bu vitrin mimetik arzusunun üç nesnesinden biri olan dolayımlayıcı nesne olarak karşımıza çıkar. Tokyo'nun yıkıntıları arasında Amerikan etkisi ile değişen manzara İko için pek tabii cezbedicidir:

“Ortaokul öğrencilik zamanlarında okulun karşı tarafındaki tepede işgal kuvvetleri subaylarının kaldığı evleri gözetlerken, çok güzel olduklarını düşünmüştü; filmlerde gördüğü, fotoğraf dergilerinde baktığı o yabancı ülkenin güzel kentlerindeki manzaraların ne kadar muhteşem olduğunu düşünür her gün sıkışık trenden geçerken gördüğü bu Tokyo şehri ile kıyaslarken başka şey düşünemezdi. Karşı taraf farklı bir dünya, peri masalı ülkesiydi. ‘Muhteşem! Gitmek istiyorum’ diye sadece iç geçirebiliyordu. Bu ülkede bundan sonra nasıl manzaralar olacak diye hiç düşünmedi bile” (Kadono, 2022: 185).

İşgal kuvvetlerinin Japonya'nın oldukça uzağında kalan yaşam alanı için Dower, (1999: 206) “Japonya'da kelimenin tam anlamıyla Tokyo şehir merkezinde “küçük bir Amerika” oluşturdular; ve net bir ayırım uyguladılar” der. Yoshimi Tokyo'daki bu lüks Amerikan yaşamını “Çevredeki yanmış harabelerin ortasında bir serap gibi ortaya çıkarken bu bölge ‘Amerikan refahının’ sembolü haline gelmişti” (2008: 85) diye açıklar.

Japonya'nın başkenti Tokyo, Amerikan bombaları ile yanmış, enkaz haline dönüşen ortamda Amerikan işgal kuvvetleri subaylarının yaşam sürdüğü tepe adeta bir masal diyarı gibi İko'nun karşısında beliren ilk farklı – özendirici – dolayımlayıcı mekân olmuştur. Tokyo'daki enkaz haline gelen yerler ve yanmış evlerin içinde adeta bir vaha görünümündeki Amerikan yaşam biçimini “gözetlemek” isteyen İko, ilk kez bir Amerikan evinin içini gördüğünde adeta büyülenir: “Bu denli ihtişamlı bir kültüre sahip insanlarla özgürce konuşmak istiyordu. Üstelik hiç görmediği dünya ile karşılaşmak istiyordu. Ayrıca bu (yabancı) kelimeleri hafızasında tutmalıydı.” (Kadono, 2022: 192) Amerikan askerlerinin yaşam alanına duyduğu meraktan dolayı bir çitten içeri doğru bakarken başını çite çarpar. Yakalandığı kişi o malikanede çalışan İko'dan iki yaş büyük Japon hizmetçidir. Igarashi işgal döneminde, (2012: 78) “Japon hizmetçiler, dadılar, şoförler gibi çalışanların bu kapalı dünyayla ilgili en deneyimli ilk elden tanıklar ve bilgi verenler” olduklarını belirtir. İko'nun içini merak ettiği bu lüks malikanede çalışan Japon hizmetçi ona evi gezdirmeyi teklif eder. O sırada evde kimse yoktur. İko'nun ilk anda yaşadığı kültür şoku ayaklarının çıkarılmaması olur. İçeride fırın, pırıl pırıl parlayan lavabo ve gaz ocağı gibi ayrıntılar dikkatini çeker. Ev eşyalarının nasıl çalıştığı konusunda bile fikir sahibi olmayan İko içinde tavuk pişirilen fırın ya da gıda saklanan buzdolabı gibi aletleri ilk kez görür. Hizmetçi kız evin içini gezdirirken

İko böyle bir mekânı ilk kez gördüğünden şaşkınlık içinde kalır. Evin içi Amerika'dan gelen sabun kokusuyla sarmalanmıştır. Bu arada hizmetçi kız İngilizceyi taklit ederek öğrenmiş olmasından övünç duymakta, İngilizce konuşabildiğini böbürlenerek göstermektedir. Bir süre sonra, evin hanımı geleceği için derhal evden çıkmasını ister. İko hızla oradan ayrılır. Amerikalıların bu malikanesi, onun için İngilizce öğrenmeye dair zorunluluğu pekiştirirken aynı zamanda bambaşka bir dünya hissi yaratır: “ulaşılamaz olanın dünyası”.

“İyice İngilizce çalışmam lazım. Görmek istediğim şeyleri göremiyorum. Okumak istediklerimi okuyamıyorum. Yabancılarla konuşamıyorum. İngilizce konuşabilseydim farklı dünyaları görebilirdim. Burası değil, farklı dünyaları...” (Kadono, 2022: 37).

Amerika, Japonya'da kendisine karşı oluşabilecek “intikam dürtüsünü yumuşatmak için tasarladığı” (Girard, 2007: 347) demokrasi ilkelerini, kadın haklarını ve yeni yasa sistemini hayata geçirir. “Amerikalılar daha önce başka hiçbir işgal gücünün yapmadığı şeyi yapmaya girişmiş, mağlup bir ulusun siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dokusunu yeniden inşa etmek ve halkının düşünme biçimini değiştiren bir süreç ortaya çıkarmışlardır” (Dower, 1999: 78). 1950'lerin sonlarından itibaren ABD insanların kalbini kazanmak için eskisinden daha büyük bir güce sahip tek tip imaj olarak damıtılır. Bu o dönemdeki reklamlarda Amerika'nın tasvirleriyle de ortaya çıkar. 50'li yılların başlarına kadar Amerika kelimesi basitçe örnek alınacak bir model olarak görülürken, Amerikan yaşam tarzı idealler olarak sunulur. Amerika aynı zamanda Japon gençliğinin popüler kültürü ile de ilişkilendirilmeye başlanır (Yoshimi, 2008: 86). İko'nun merak duygusunu cezbeden bu dönemde “Amerikan yaşamı Japonların kopyalama arzusunu teşvik eden dürtüler uyandırır” (Dower, 1999: 211).

İko babasından izin alıp Shinjuku'ya gider. Burası karaborsanın yoğun olduğu yerlerden biridir. Sokakta pişen yemekler ile ter kokusu birbirine karışırken, alışılmışın dışındaki bu ortam İko'nun midasını bulandırır. Hemen uzaklaşmak ister. Oradan uzaklaştığında karşısına uzun binalar çıkar. Romadaki bu örnek, Tokyo merkezinde birbirine yakın mesafedeki “yıkım”, “zorunlu değişim” ve “yenilenme” gibi kavramların temsili niteliğindedir.

“İko gözlerini kısarak koşar adımlarla oradan çıkıp yeni inşa edilmeye başlanan yüksek yapıların sıralandığı geniş caddeye çıktı. Bu çevre de hava bombalarının hedefi olmuş olmalıydı ancak yeni binaların sıralandığı dükkanların camları pırıl pırıl parlıyordu. İçeriye süsleyen şeyler, hiç görmediği yabancı ülkelerden halılar, kutular... Büyüleyici güzellikteydi [...] Az önce geçtiği yer, bulanık renkli bir kalabalıktı. Donuk hâki renk kirli askeri üniforma, üzerinde yağ lekesi varmış gibi görünen şapkalar, bazılarının ayaklarında ise hâlâ duran yırtık tozluklar vardı. Buna rağmen az uzaklaşınca nasıl bu kadar değişim olabilirdi? Bu dükkandaki kalite ve güzellik karşısında farkına varmadan kalakalmıştı. Yabancı ülkenin dükkanları buralara kadar uçup gelmiş gibiydi. İko'nun gözleri yuvalarından çıkacak gibi oldu” (Kadono, 2022: 112 - 113).

İko, Amerikan hayranlığını temsil eden başlıca örnek olarak karşımıza çıkar. “En başından İko'nun İngilizce branşını seçmesi, savaş sonrası Japonya ile batı dünyasındaki yaşam biçiminin fazlaca farklı oluşuna tatlı bir hayranlık duymasından kaynaklanıyordu” (Kadono, 2022: 192). Öğretmen Kawamura, İko için adeta Japonya'ya nüfuz eden Amerika gibi, “hayatın değişmesi gerektiği” düşüncesinin somut halidir. Son dersin ardından Kawamura öğretmenin peşinden gidip hangi trene bindiğini öğrenir. Ardından metruk bir polis istasyonu binasına sığır. Binanın hava bombardımanından pencereleri kırık, duvarlarından bazıları çökmüş haldedir. Ancak, İko'ya göre bir çatısı vardır ve bu nedenle yaşanabilir bir mekândır. Çatının bazı yerleri hasar görmüşse de bu sorun teşkil etmez.

“O evde bir şeyleri önemsemek, bir şeylerden çekinmek zorundaydı. Öylesi gerçek bir ev hissi uyandırmıyordu. Sürekli sığındığı Seizō'nun da ailesi genişledi, işleri yoğunlaştı, evde az

duruyordu. Eskisi gibi rahatlıkla sohbet edemez olmuşlardı. Tek başına olmak daha iyiydi. Kawamura'yı düşünmek İko'nun duygularını, evindeki o huzursuz atmosferi bir anda değiştirmişti” (Kadono, 2022: 104).

İko'nun bu sığınağı Dower'in (1999) tanımladığı “savaş sonrası manzarası”nın bir izdüşümüdür. İko her ne kadar Amerikalı gençlerdeki gibi özgürleşme ve (üvey annenin olduğu) aileden bağımsız olma fikrine özenerek savaş yıkıntısı metruk mekâna sığınsa da bu mekân Amerika'nın bombaladığı ancak hâlâ çatısı olan bir yerdir. Bu sığınak Tokyo'daki hava saldırıları sırasında ayakta kalan bir mekân olsa da yıkık dökük bir sığınak olmaktan öteye geçemez. Adeta Japonya'nın savaş sonrası durumunu yansıtan bu sığınakta İko uzun süre kalamaz. Evine geri döner. Yolda gördüğü savaş mağlubu Japon askerleri ve yıkık binalarına dair manzaralar savaş sonrası Japonya manzaralarının mimesisidir. Bu metruk mekân tasvirine benzer şekilde Dower (1999) şehirdeki yıkık bina manzaralarını şu ifadelerle tasvir eder:

“Her büyük şehirde, aileler sığınaklara ve derme çatma barakalara tıklıyordu ya da bazı durumlarda koridorlarda, metro platformlarında ya da kaldırımlarda uyumaya çalışıyorlardı. Çalışanlar ya da öğretmenler kendi ofis odalarında ya da okullarda uyuyorlardı. Tabii ki hâlâ uyuyabilecekleri ofis veya okulda odaları olacak kadar şanslılarsa” (1999: 48).

İko, Kawamura öğretmene hayranlık besler. Bu, onun dış görünüşü ve iyi İngilizce bilmesinin yanı sıra ABD'de yaşamış olması gibi sebeplerden kaynaklanır. Amerika hayali, üniversite yıllarında daha da yoğunlaşmaya başlar. Öğretmen Roberto'nun daha önce Amerika'da bitirme tezi olarak hazırladığı kısa film *Life* ile İko'nun Amerikan Büyükelçiliği kütüphanesinde gördüğü dergilerin sayfalarındaki New York manzaraları baş kahramanın hayalindeki farklı dünyanın somut temsilidir:

“Derginin sayfalarını sık sık çevirirken gördüğü “Bir kuşun gözünden New York manzarası” başlıklı bir fotoğraf koleksiyonuna baktı. Kartpostallarda gördüğü sıralanmış uzun binalar, New York manzarasıydı. Fakat bir kuşun gözünden uzunluk farkının olduğu bu manzaralar sanki farklı bir dünya hissi yaratıyordu. Fotoğrafın içinde bir hikâyeyi sarmalıyor gibi görünüyordu. Fotoğrafın böylesi bir derinliğe sahip olması İko için yeni bir keşif hissiydi” (Kadono, 2022: 172).

Bu dergide gördüğü resimlerdeki gibi sahnelerin ardı ardına gelmesi arasındaki benzerlik İko'nun hafızasında büyükelçilik kütüphanesinde gördüğü resimleri somutlaştırır. Çünkü *Life* dergisindeki resimler Amerikan hayatından gerçek görüntülerdir. Kadono'nun bir röportajında “Waseda Üniversitesi'ne girdiğimde [...] İngiliz ve Amerikan edebiyatı üzerine orijinal kitaplar öğrencilerin karşılamayacağı kadar pahalıydı. Ancak o dönemde Amerikan Büyükelçiliği'nde öğrenci kimlik kartımı göstersem içerideki kütüphaneye girmeme izin verirdi. En son dergiler orada mevcuttu. *Harper's Bazaar* gibi moda dergileri ve *The New Yorker* gibi edebiyat dergileri. Japonya'da böyle dergilerin olmadığı bir dönem vardı, o yüzden onları okumak için sık sık oraya giderdim. [...] O zamanlar haftalık fotoğraf dergisi *Life* ile tanıştım. New York'un kuşbakışı görülen bir manzara fotoğrafı vardı. Üniversitedeyken Amerikan Büyükelçiliği'nin kütüphanesinde New York şehrinin kuşbakışı bir fotoğrafının yer aldığı bir dergi gördüm. Bu [kuşbakışı fotoğraf] sonsuza kadar benimle kaldı.” (e-kaynak) diye ifade eder.

6. Sosyalizmin Düşüşü, “Demokrasi” ve Özgürlüğün Yükselişi

Genç İko, savaş manzaraları içinde kendisine sadece farklı bir pencere sunan ve hayallerini süslediğini düşündüğü bu “serap” hissi uyandıran mekânlara sadece ilgi duymakla kalmaz, artık savaş ortamının kasvetli havasından uzaklaşmak için bir aydınlık ve neşeli ortam arayışına girer. “Parlak” ve “demokratik” bir ülkede yaşama arzusu, içinde sönmek bilmeyen bir alev misali parlamaya başlar. “GHQ, Japonya'yı savaşa sürükleyen milliyetçilik ve militarizmin temel

nedeninin antidemokratik aile sistemi olduğunu düşünmüştür. Kadınların eşit haklara sahip olması Japonya'nın demokratikleşmesi için elzem görülmüştür” (Suzuki, 2006: 73 – 74).

Savaşın ardından Japonya'da demokrasi kavramı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen ve GHQ ile CIE denetiminde yazılan “Demokrasi” (*Minshushugi*) adlı iki ciltlik ders kitabı (Birinci cildi 1948; İkinci Cildi 1949) 1948 yılından 1953 yılına kadar hem okullarda hem de yetişkin eğitimi olan her ortamda kullanılır (Kamo, Kato & Maeda, 2023: 79). “İşgalci ABD yönetimi devam eden reformların ve Amerikan liberal kapitalist demokrasisinin arzu edilebilirliğini arttırmak için “küçük Amerikan imajlarını Japonya'da dolaştırır; çoğu zaman bu maddi zenginlik işaretleriyle gösterilir” (Igarashi, 2012: 78). İko da geleneksel yapı yerine özendirici ortamın modern dürtüleriyle donatılan bir bireydir. Geleneksel yapının bazı örneklerine karşın, özgür ve bağımsız birey olma hedefini gerçekleştirme gayretindedir. Yaşanan çağın ayırdına varan genç İko, GHQ'nun yarattığı demokratikleşme ortamına ayak uydurur; sıklıkla yabancı kitapları (özellikle İngilizce) okumaya başlar. Çünkü Amerikan tarzı düşünceyi en rahat anlayabileceği yer kütüphanedir. Bu durum Suzuki'nin Amerikan işgali altındaki Japonya'daki kitaplara dair denetim ve sansür ile ilgili tespitini haklı çıkarır niteliktedir:

“GHQ tarafından Japon halkına Amerikan demokratik ilkelerini aşlamak için en etkili medya kaynağı kitaplar olarak görülmüyordu. Bu durum, GHQ'nun savaş sonrası Japonya'da neden sıkı sansür politikasının kitap yayınları olduğunu açıklıyor. Japon halkının harika okuyucular olduğunu ve savaş sonrası dönemdeki zorlu yaşamlarından uzaklaşmak için kitap okumayı arzuladıklarını keşfetmişti” (2006: 66).

Sansür altındaki söylemsel alan, kitaplar, tercüme kitaplar, dergiler, gazeteler, radyo ve sinema filmleri gibi Amerikan kültürel öğeleri aracılığıyla demokrasi ve özgürlük fikirlerini yaymak ve teşvik etmek için tasarlanmıştır (Ochi, 2017). Tatsumi (2000: 226) Japonya'daki Amerikan yazarların kurgularına duyulan hayranlığı “1950'lerde ve 1960'larda, Japon yazarların en son tercüme edilen Anglo-Amerikan kurgularından çoğunu benimsemeleri Pax Amerikana ikliminde üretilen Amerikan modelleri takip etmeleri neredeyse kaçınılmazdı” ifadeleriyle açıklar. Suzuki'nin savaş sonrası Japoncaya ilk tercüme edilen roman ile ilgili çalışması, GHQ'nun Japonya'daki kütüphanelerde okunması için teşvik ettiği Amerikalı kadın yazar Laura Ingalls Wilder'ın *The Long Winter (Jp. Nagai Fuyu)* romanına odaklanır. Bu romanın çevirmeni Aya Ishida'dır. “Little House kitapları aracılığıyla Ishida'nın demokrasinin ilkelerinden “özgürlük” ve “bağımsızlık” kavramlarını vurguladığına dikkat çekerek “demokratik ülke yaratmanın gerçek hikayesi” olarak tanıtmaya amacıyla *Uzun Kış* romanını tercih ettiğini (Suzuki, 2006:70) belirtir. Suzuki, Japon Yayıncılar Birliği'nin resmî gazetesi *Nippon Dokusho Shinbun*'da 9 Mart 1949'da *Uzun Kış* romanını tanıtan köşe yazısından şöyle bir pasaj aktarır:

“Bu kitapta vurgulanan geleneksel büyük Amerikan ruhu, zorlukların üstesinden gelmek ve mutluluğa ulaşmak için en çok ihtiyacımız olan şeyin muhteşem bir kahramanlık eylemi değil, günlük yaşamımızda biraz dürüstlük, çalışkanlık, yaratıcılık ve cesaret olduğunu bize öğretiyor” (aktaran Suzuki, 2006: 68).

Günlük yaşamda “dürüstlük, çalışkanlık, yaratıcılık ve cesaret” gibi davranışlar İko'nun içinde hayranlık uyandırıcı dürtüler olarak belirir: özellikle Amerika'ya eğitim almak için giden arkadaşı Yamada (*Ton chan*) “çalışkanlık” temsilidir; amcası aracılığıyla Amerika'da eğitim almanın yolunu bulmuş ve California üniversitesinde okurken kaldığı evdeki çocukların bakıcılığını yapmaktadır. (Bakıcılığını üstlendiği çocuklardan birinin adının Carol olması da hoş bir tesadüf olarak İko'nun hafızasında kalır). Yamada ile sıklıkla mektup yoluyla haberleşir. Yamada, Japonya'nın Amerika ile neden savaştığını anlamadığını belirtirken genellikle Amerikalılar ile ilgili düşünceleri olumlu yöndedir: Amerikalıların yaşamına imrenerek “çok çalışılması

gerektiği” bilincindedir. İko’ya göre, “Yamada, bir dakikasını bile boşa harcamadan (adeta) koşmaktadır; İko ise durmaktadır” (Kadono, 2022: 228). Bir dakikayı bile boşa harcamayan Yamada, Amerikalıların yoğunluğunun mikro mimetiğini oluşturur.

Öte yandan, romanda sosyalizm yanlısı El Sanatları dersi öğretmeni Deguchi, sürekli “sosyalist ülkeler, sosyal eşitlik, konuşma özgürlüğü” gibi konulardan bahsederek derse başlamaktadır. Bu durum öğrencilerde öğretmenin kendi sosyalist ülkesini yaratmak istediği algısı uyandırmaktadır. Ayrıca Deguchi, herkesin sanatını eşit görmek istemekte, bu nedenle özgürce istedikleri gibi çizimleri için öğrencileri cesaretlendirmektedir. Bu örneklem Japonya’da savaş öncesi militarizmin yerini savaş sonrası farklı yönelimlere bıraktığının belirtisi olarak yine realist bir çerçevede tasvir edilir:

“Savaş sırasında Japonya militarist renklere boyanmıştı. Sonra demokrasi, liberalizm... ardından sosyalizm... Sadece öğretmen Deguchi değil, son zamanlarda gazetelerde de bu sosyalizm sözcüğünü sık sık görmeye başlamışlardı. Militarizm, demokrasi, liberalizm, sosyalizm. Her birinde “izm” eki” (Kadono, 2022: 132).

Tonoike, 1946’da Japonya’da yayınlanan kitapların büyük bir yüzdesinin demokrasi ve sosyalizmle ilgili olduğunu saptar (2019: 153). Bu durum Japonya’da savaş sonrası döneme hâkim olan ABD ve Rusya etkisinin de ipuçlarını verir. Ancak Japonya’da MacArthur’un baskın rolünü göz önünde bulundururken SSCB tarafından çeşitli dergiler yoluyla yürütülen komünist propagandayı da unutmamak gerekir.⁶ Ancak sosyalizm Japonya’daki demokrasi söylemlerinin yoğunluğu altında ezilmiştir. Gençler savaşın ardından sık sık “demokrasi” (*minshushugi*) sözcüğünü duyar hale gelir:

“Demokrasi, bu sözcüğün duyulmadığı gün yok. Savaş zamanlarında kimseye danışmadan askerler kendi bildiğince ülkeyi ele geçirmiş, yıkmışlardı. Artık esas olan halk olacak, kendi ülkemizi yaratacağız. Bu tarz sözcükler... İko “artık” sözcüğünü sevmişti. Evet, bundan sonrasını yaratacaktı. Halk... sözcüğü, İko da halk idi çünkü... Böyle düşününce nedenini bilmese de kendini mutlu hissediyordu. Liberalizm. Bu kelimedede de hoş bir tını vardı” (Kadono, 2022: 127).

Japon gençleri ve kadınları için medya ve çeşitli dergiler aracılığıyla yayılan Amerikan kadınının örnek yaşam biçimi Japonların ilgi odağı haline gelir. Suzuki savaş sonrası dönemin yıkıntısında “neyin doğru olduğuna dair duygularını yitirdikleri ve takip edecekleri yeni bir inanç arayışına girdikleri o dönemde, Japon kadınları arasında Amerikalı kadınların yaşam tarzını kendilerine model olarak görme ve taklit etme eğilimi vardı” (2006: 75) diyerek dönemin yenilik arayışı içinde toplumdaki kadınlar hakkında ipucu verir. Amacına ulaşmak için yolundan sapmayan Chiyo (Ochiyo veya Tsuruoka Chiyoka) karakteri, İko’nun imrendiği ve beğendiği bir “öteki Japon” ya da “Amerikalılaştan Japon” örneği olarak karşımıza çıkar. İkinci sınıf biterken Chiyo okula şık bir şapka ve uzun topuklarla gelir. Bu şıklık tüm öğrencilerin dikkatini çeker. Okula nadiren ve çoğunlukla geç gelen özel statülü öğrenci hissi uyandırır. Yüksek topuklarla geldiği için okul yönetiminden defalarca uyarı almıştır. Ancak kendini değiştirmeyi de düşünmez. Ancak, Chiyo’nun bu görüntüsü İko’ya göre “güzel”dir. Filmlerde gördüğü, Marlene Dietrich’in taktığı şapkalar benzer şapkalar takmaktadır. Amerikan sinema dünyasını adeta okulda sergilemektedir. Öte yandan bazı öğrenciler bu nedenle okulun kötü anılacağını düşünür: “Öğretmenler tarafından azarlanmak, sınıftaki diğerlerinin kötü bakışlarına maruz kalmak da farkına varmadığı şeyler değildi. Ancak o bunu kendisi seçmişti” (Kadono, 2022: 109). İko, Chiyo’nun bu karakteristik özelliğine imrenir. Ancak onun gibi olamayacağını düşünür. İnsanların soğuk bakışlarına

⁶ Müttefik Komisyonundan ABD tarafının baskın olma durumu ve SSCB - ABD arasındaki huzursuzluk ve Rusların propagandalarına dair tartışma için bkz. Bush, 1954: 14 – 15.

tahammül edebilecek karakterde değildir. Chiyo hakkında Shinjuku'daki bir mağazanın yakınlarında bir erkekle kol kola yürüdüğü, o kılıkla tek başına taksiye bindiği, çantasında sigara taşıdığı gibi dedikodular dolanmaktadır. Chiyo geleneksel Japon tarzından uzak, Batılı yaşam biçimine uyan bir karakterin temsilidir. Japon geleneklerine meydan okuyan bu genç tıpkı batılı aktrisler gibi “tüm uyarılara rağmen güzel”dir. Bu durum, Girard'ın züppelikle ilişkilendirdiği “sosyetik arzu” tanımını da nispeten karşılar: “yalnızca başkaları tarafından arzulan nesnelere arzu ediyordur. Bu yüzden de modanın kölesi olur” (Girard, 2013: 39). Bu güzellik İko'nun batılı filmlerde gördüğü güzel karakterlere tam olarak uymaktadır. Chiyo, İko'nun lisesinde savaş yıkıntılarında rağmen “batıyı temsil eden bir Japon” olarak yer alır. Aslında buradaki batı da Amerika tarzıdır, dolayısıyla Chiyo “ötekileştirilmiş birey” ya da Japon toplumunda “yabancı” figürün mimetiğidir: başka bir dünyanın insanını model alır. Bu “başka dünyaya ait” kimlik aynı zamanda batılı modelin mimetik bir yansımasını oluştururken hem eleştirilen hem de özenilen tarafı temsil eder. Aynı sınıfta ancak “farklı dünyanın insanı” olma durumu İko için farklı boyutta düşünebilmenin de kapılarını aralar: “farklı dünyaları görme isteği”.

Daha önce sürekli yoğun trenlerde gördüğü ve ardından Ochiyo'nun tiyatrosunda tekrar karşılaştığı Maekawa karakteri de Japonya'ya Amerikan yaşam biçiminin tesirlerinden biri olan romantik ilişkiyi başlatan taraf olarak resmedilir. Maekawa, önce sürekli kendisiyle aynı trene bindiğini fark ettiği İko'yla tanışır ve zamanla “You're my sunshine” adlı İngilizce şarkı sözünü İko'ya not olarak bırakır. Ardından İko'nun gittiği üniversitede mimarlık okumaya başlar; amacı yeni bir Tokyo'nun inşası için eğitim almaktır. Maekawa örneği, Büyük Kanto depreminden sonra (1923) *Akai Tori* ve *Taishō* gibi dergilerde yayınlanan çocukların yazılarını akla getirir. Bu yazılarda, gençlerin sıkı çalışma ve dirençliliğin yanı sıra yeni bir Tokyo inşa etme kararlılığı (Cave and Moore, 2016: 291) gibi Tokyo'yu yeniden tasarlamının hayalini kurar.

1950'lerin sonlarından itibaren işgalci Amerika çoğu insanın günlük deneyiminin bir parçası olmaktan çıkar (Yoshimi, 2003: 443). 1950'lerin başlarına kadar Amerika kelimesi taklit edilecek bir model olarak anılırken, 50'lerin sonlarından itibaren Japon aileler her şeyden önce Amerikan yaşam tarzını uygulayan ev kadınları-taklit edilecek idealler olarak sunulur. Ayrıca Japon gençliğinin popüler kültürü ile de ilişkilendirilmeye başlanır (Yoshimi, 2003: 444). Savaş geçmişi olan bir ülkenin vatandaşı olan ve Amerika'nın tüketim merkezli yaşam biçimini ABD'de yaşayarak sergileyen aktrist Takehisa Chieko (1912 – 2006) örneğini anımsatır şekilde Maekawa ile sohbeti esnasında Ochiyo'nun bir Amerikalı ile evlenip Amerika'ya taşındığını öğrenir. Savaş sonrası Amerikan yaşam tarzının idealize edilmiş örneği olarak popüler kadın dergilerinde sıkça görülen Amerikalı bir subayın eşi ve aktris Takehisa Chieko örneğindeki gibi, Amerikan hayatına dair sunulan bu gibi örnekler, Japonların hayatında kopyalama arzusunu teşvik ederken böyle bir zenginlik, özel yaşam tarzı ve şiddetli maddi kıtlığın yaşandığı savaş sonrası dönemde çoğu Japon'un ulaşamayacağı bir konumdur (Jung, 2018: 502). Romanın hiçbir yerinde Amerika'ya taşınan ünlü Japon aktris Takehisa Chieko adı geçmese de Ochiyo'nun bir Amerikalı ile evlenmesi ve Amerika'ya taşınması, Takehisa örneğine örtük göndermede bulunur. Ochiyo'nun bir Amerikalı ile evlenip Amerika'ya taşınması İko'nun kulaklarında bir melodi misali yankılanır. Amerika'ya giden tek kişi Ochiyo değildir: İko'nun en yakın arkadaşı Yamada da California üniversitesine eğitim almak için gider. O dönemde birçok Japon genç Amerika'ya gitme hayali kurar.

“Savaş sonrası tip” (*sengokata*) (Kamo, Kato & Maeda: 82) olarak tanımlanan kendi kaderini tayin etme hakkını vurgulayan yönüyle de İko, Amerikan yaşamına özentiye dair mikro mimetik bir örnek sunar. Demokrasinin önemli bir göstergesi olarak işaret edilen istediği kişi ile evlilik

yapmak isteyen İko'nun üvey annesi Mitsuko'nun aday fotoğrafı göstererek evleneceği kişiyi belirlemek için sunduğu teklife itiraz eder. Bu tarz geleneksel yöntemlerle değil, evleneceği kişiyi kendisi seçmek istediğini belirtir. Babası İko'nun bu kararına karşı çıkmadığı gibi meslek tercihinde de kızını özgür bırakır. Ayrıca, İko o dönemde yurtdışına çıkmanın belli şartlar dışında yasak olması durumunu da yurtdışında Japonca eğitimi vermek amacıyla oturum izni alma vasıtasıyla aşar. Bu durumlar, savaş öncesi dönemde “geleneksel Japon aile sisteminde ailenin babası mutlak bir otorite olarak dururken, anne ve çocukların tamamen ona tabi olması” (Suzuki, 2006: 74) durumunun artık değişmesi için çaba gösterildiği örnekleri ön plana çıkarırken, babasının da bu değişime ayak uydurduğu görülür.⁷

7. Yeni Bir Tokyo/Japonya Yaratma Arzusuna Doğru

İko'nun çevresindeki arkadaşlarının farklı amaçlar için Amerika'ya gittiği görülür: Yanağında yara izi bulunan sınıf arkadaşı Ri Michiko tedavi amaçlı (Kadono, 2022: 80); en yakın arkadaşı Yamada eğitim için Amerika'ya giderken Ochiyo evlenerek Amerika'ya taşınır. Ancak Amerika'ya gidenler bir şekilde tekrar memleketlerine döner: “Amerika ile ayrıldık. Geri döndüm. Oraya gittiğimde tiyatroya çıkarım diye düşünmüştüm fakat gittiğim yer patates tarlasının ortasıydı. Çok aceleci davrandım” (Kadono, 2022: 237).

Ochiyo'nun Amerika'da tiyatrocü olma hayali, Amerika'ya çalışma için giden diğer Japonların kaderine dönüşmüş, sıradan işçi olmak dışında seçeneği kalmayınca Japonya'ya dönmüştür. O halde yapılabilecek olan, Japonya'da şansını denemektir. Japonya'nın değişmesi ve yenilenmesi için Maekawa'nın idealleri ülkenin yeniden canlanması için umut vericidir. Tokyo şehir planlamasına katkı sağlayarak daha güzel bir Tokyo tasarlamayı hayal etmektedir.

“Tokyo'da hâlâ bir evi olmayan çok sayıda insan var. Kendilerini yağmurdan ve çiyden koruyacak bir çatılarının olmasını dileyerek gayretle çalışan birçok insan var. Nihayetinde inşa edilen evlerin hepsi perişan haldeydi ve bir araya getirilmiş tek kullanımlık yemek çubuklarına benziyordu. Buna rağmen mutlu olup “benim evim” diyorlardı” (Kadono, 2022: 184).

İko, Kinokuniya'da çalışmaya başlar. Kinokuniya'nın editoryal kadrosundaki Nakazawa, Shinjuku'da bir binanın ikinci katındaki resim sergisine gitmesi ve sergiyi gezmesi için İko'ya öneride bulunur. İko da iş çıkışı sergiyi ziyaret eder. Sergideki resimleri soyut çalışmalar olmalarından dolayı pek anlamasa da resimler içinde garip bir his yaratır. Ressam Satoru Sazare savaş sırasında savaş pilotu olarak görev yapmıştır. Askerlik görevini yaparken Pasifik Okyanusu'na düşme tehlikesi atlatan ve hâlâ ayaklarında asker botları olan Sazare, Japonya'nın yeniden iyi olacağına dair umut doludur:

“Sazare “Güzel şeyler çizmek istiyorum” diye fısıldadı. “Japonya güzel. Onun yok olmadığını dünyadaki diğer insanlara duyurmak istiyorum. Bunu yapmazsam savaşta hayatını yitiren dostlarıma karşı suçluluk hissederim. Güzel olan şeyleri resmetmediğimde.” (Kadono, 2022: 248).

Amerikan hayatının özendiriciliğine rağmen Japonya'nın yeniden eski günlerine dönmesi için çabalamak ve umut etmek dönem insanının yaşam deneyiminin bir başka özelliği olarak karşımıza çıkar.

Sonuç

Rene Girard'ın üçgen arzu teorisi arzu kavramını çeşitli boyutlarıyla ele alır. Bu çalışmada üçgen arzu teorisi bağlamında Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin savaş sonrası süreçteki “örtük baskı”

⁷ Japonya'da 1 Ocak 1948'de yürürlüğe giren revize medeni kanun, hane adı verilen eski aile sistemini (ev reisliği haklarına ve reisliğin mirasına dayanan) ortadan kaldırmış, karı – koca, anne-baba ile çocuk arasında ayrımcılığı ve eşitsizliği ortadan kaldıran modern ve demokratik bir veraset sistemi formüle etmiştir (Kawashima, 1981: 1180).

ortamında Japon gençliğinde yoğun olarak gözlemlenen Amerikan yaşamına öykünmenin izleri sürülmüştür. Bu çerçevede Japon gençliğinin mikro örneğini temsil eden başkahraman İko aracılığıyla işgal dönemi Japonyasında Japon halkına sunulan Amerikan hayatı adeta Japon gençleri için “özendirici örnek” olarak ortaya çıkmıştır.

Romanda işgalin askeri boyutunun göz ardı edildiği; Amerikan yaşamına özentî ortamının belirgin olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Japon halka model olarak gösterilen bu yaşam biçiminin dolayım öznesi en çok Japon gençleridir. Girard’ın ifadesiyle “dolayımdayıcı zeki bir düşmandır” ve düşmanlığın izlerine rastlanmamaktadır. Japon halkı savaşın kaybedildiği ortamdan zekice çıkarılır, önüne serilen Amerikan yaşam tarzının ihtişamıyla büyülenir; genç bireyler bu yaşam biçimini arzulamanın yanı sıra bir Amerikalı gibi olmanın hayali içinde kendilerine hayali batılı isimler koyarak teselli bulmaya çabalamaktadır. Dolayısıyla Amerikan işgali artık zihinsel olarak bir işgal formundan çıkar; büsbütün Amerikan yaşam biçiminin özendiriciliğine bürünen bir modele dönüşür. Amerikan askerlerine yönelik mesafeli duruş gözlemlense de işgal yönetimi altında “düşman ülke ABD” tarzında pejoratif bir perspektif değil, değişimin temsili ve hayranlık uyandıran ABD’ye karşı mimetik düzeye varan “özentî”, “taklit”, “arzu” ve “hayranlık” hissedilir. Bu mimetik yapı, işgalcinin sadece yaşam biçimine değil, yenilmezliği, hayranlık verici derecede “güzel”, “yakışıklı” dış görünüşü; imrenilecek yaşam tarzları ve hatta konuştukları dile varana kadar özentî merkezi haline dönüşmüştür.

İko ve çevresindekiler İngilizce öğrenme, Amerika’da eğitim görme, Amerikalılar gibi görünmeye çalışma gibi çeşitli biçimlerde (konuşma, dış görünüş, yaşam biçimi, tutum ve davranışlar, giyim- kuşam) Amerikan hayatını taklit etmeye çalışır, hayatları Amerikan hayatının mimetik örnekleriyle çevrelenmiştir. Burada önemli olan detay, Kadono’nun bu romanındaki karakterlerin kendi özgür iradeleri ile önlerine sunulan örnekleri taklit etmeye çalışmalarıdır. Amerikan işgal yönetiminin dayatmacı ya da baskıcı tavrı ortada görülmez, gençler sadece kendilerine “sunulan” ve “özendirici olan” bir yaşam biçiminin arzusuna kapılırlar.

Yenilgi sadece savaş yenilgisi olmaktan çıkar; Amerika’nın yarattığı hem askeri hem de kültürel üstünlüğün etkisinden nasibini alır. Demokrasi ile aşılana yeni Japonya’da artık kadınların daha özgür bir ortamın etkisine girdiği görülmektedir. Dolayısıyla Amerikan işgal yönetiminin hedefleri özellikle Japon gençlerinin dikkatini çeker, Japon gençler bir Amerikalıya benzemekle mutlu olur.

İko, romanın sonunda Brezilya’ya gitmek üzere yola çıkarsa da bu yolculuk Japonca’nın farklı bir ülkede yaşamasını sürdürmesine hizmet etme amaçlı hale dönüşür. Dolayısıyla işgal altındaki Japon gençliği kendilerine sunulan özendirici hayatı reklamı ve büyüüne geçici bir süre kapılır. Amerikan hayatının yarattığı dolayımdayıcı özentî ortamına rağmen romanın sonu bizi Japonların kendi ülkelerinin kültürü ve yeni bir Japonya yaratma arzularına dönüşen umut ve aydınlık dolu bir gelecek beklentisine ulaştırır. Japon gençleri geçici heveslerinin farkına varır, artık yeni bir Japonya inşa etmenin arzusuna kavuşur.

Kaynakça

- Airaksinen, T. (2019). “René Girard and Mimetic Desire”, *Vagaries of Desire: A Collection of Philosophical Essays*, Leiden: Brill, s. 89 – 108.
- Bognar, B. (2000). “Surface Above All? American Influence on Japan Urban Space” *Transactions, Transgressions, Transformations: American Culture in Western Europe and Japan*, ed. Heide Fehrenbach & Uta G. Poiger, New York & Oxford: Berghahn Books, pp: 45 – 78.

- Bush, H. (1954). "Japan 1945-1947: The Americanization of Occupation Control". *弘前大学人文社会 (Hirosaki Daigaku Jinbun Shakai)*, (4), s. 6 – 20.
- Cave, P. & Moore, A. W. (2016). "Historical Interrogations of Japanese Children amid Disaster and War, 1920–1945". *Japanese Studies*, 36 (3), s. 287-298, DOI: 10.1080/10371397.2016.1253003
- Dower, J. W. (1999). *Embracing Defeat: Japan in the Wake of World War*, New York: W.W. Norton & Company Inc.
- Dower, J. W. (2000). "Culture," Theory, and Practice in US-Japan Relations. *Diplomatic History*, 24(3), s. 517-528.
- Girard, R. (1965). *Deceit, Desire, and the Novel: Self and Other in Literary Structure*, çev. Freccero, Y., Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins Press.
- Girard, R. (2007). "Violence and the Sacred." *On Violence: A Reader*, ed. Bruce B. Lawrence & Aisha Karim, Duke University Press, s. 334–350.
- Girard, R. (2013). *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat: Edebi Yapıda Ben ve Öteki*, (2. Basım), çev. İldem A. E., İstanbul: Metis Eleştiri.
- Hijiya- Kirschner, I. (1991). "Post – World War II Literature: the Intellectual Climate in Japan 1945 – 1985" *Legacies and Ambiguities: Postwar Fiction and Culture in West Germany and Japan*, ed. Ernestine Schlant and J. Thomas Rimer, Baltimore & London: John Hopkins University Press, s. 99 – 119.
- Hima, Y. (1987). "The American Constitution and Japanese Minpo". 1945-1980. *Int'l L.*, 21, s. 1167 – 1185.
- Hirakawa, T. (1995). 「カムカム英語」戦後「英会話」の原型 (Kamu kamu Eigo Sengo Eikaiwa no genkei) , *Journal on Historical Studies of English Teaching in Japan*, 10, s. 111 – 141.
- Igarashi, Y. (2012). *Bodies of Memory: Narratives of War in Postwar Japanese Culture, 1945-1970*. New Jersey: Princeton University Press.
- Imran, M. H. & Zhai, Z. (2022) "A Critical Review on the Mimetic Theory of René Girard: Politics, Religion, and Violence", *Journal for the Theory of Social Behaviour* 52(2), s. 362-76, <https://doi.org/10.1111/jtsb.12330>.
- Jung, J.H., (2018). "Seductive Alienation: The American Way of Life Rearticulated in Occupied Japan". *Asian Studies Review* 42, s. 498–516. <https://doi.org/10.1080/10357823.2018.1474171>
- Kadono, E. (2015). *トンネルの森 1 9 4 5 (Tonneru no Mori 1945)*, Tokyo: Kadokawa.
- Kadono, E. (2022). *イコトラベリング 1 9 4 8 (Iko Toraberingu 1948)*, Tokyo: Kadokawa.
- Kamei, S. (1981). "The Kiss and Japanese Culture after World War II". *Comparative Literature Studies*, 18(2), s. 114-123.
- Kamo, M., Kato, N. & Maeda, T. (2023). "占領改革と戦後国民意識—『日本人の国民性調査』を活用した関連性の検証" (Senryō Kaikaku to Sengo Kokumin Ishiki- Nihonjin no Kokuminsei Chōsa wo Katsuyō Shita Kanren Sei no Kenshō), *Journal of Human Environmental Studies*, 21 (1), s. 77 – 88.
- Kawashima, Y. (1987). "The American Constitution and Japanese Minpo, 1945-1980". *Int'l L.*, 21, s. 1167 – 1185
- Kitagawa, M., & Kitagawa, C. (1987). "Journal writing". *Making Connections with Writing: An expressive Writing Model in Japanese Schools*, ed. M. Kitagawa & C. Kitagawa, Portsmouth, NH: Heinemann, s. 58-66.
- Nakamura, K. (1998). 日本における「英語化現象」の研究: 課題と方法 (Nihon ni okeru 'Eigoka Genshō no Kenkyū: Kadai to Hōhō). *日本人と英語: 英語化する日本の学際的研究 (Nihonjin to Eigo: Eigoka suru Nihon no Gakuseiteki Kenkyū)*, 14, s. 1-13.
- Nakamura, K. (2002) 英語教科書の1世紀(2)戦後民主主義と英語教科書 (Eigo Kyōkasho no Ichi Seiki (2) Sengo Minshushugi to Eigokyōkasho). *The Seijo Bungei : the Seijo University Arts and Literature Quarterly*, 177, s. 8 – 68.

- Nakazono, H. (2000). 敗戦前後の世相と民心の動向 (Haisenzengo no Sesō to Minshin no Dōkō), 弘前大学國史研究 (Hirosaki Daigaku Kokushi Kenkyū), s. 22-43.
- Ochi, H. (2017). “The Reception of American Literature in Japan during the Occupation”. *Oxford Research Encyclopedia of Literature*.
- Palaver, Wolfgang (2013). *René Girard’s Mimetic Theory*, çev. Borrud G., Michigan: Michigan University Press.
- Peattie, M. (2009) “Japan’s Defeat in the Second World War: The Cultural Dimension ” *War and Militarism in Modern Japan: Issues of History and Identity*, ed. Guy Podoler, Folkestone: Global Oriental, s. 111 – 119.
- Sodei, R. (2001). *Dear General MacArthur: Letters from the Japanese during the American Occupation*, Lanham, Boulder, New York, Oxford: Rowman and Littlefield.
- Suzuki, N. (2006). “Japanese Democratization and the Little House Books: The Relation between General Head Quarters and The Long Winter Japan after World War II”. *Children’s Literature Association Quarterly*, 31(1), s. 65–86. doi:10.1353/chq.2006.0031
- Tatsumi, T. (2000) “Waiting for Godzilla: Chaotic Negotiations between Post-Orientalism and Hyper-Occidentalism”, *Transactions, Transgressions, Transformations: American Culture in Western Europe and Japan*, ed. Heide Fehrenbach & Uta G. Poiger, New York & Oxford: Berghahn Books, s. 224 – 236.
- Terasawa, T. (2015). 「日本人と英語」の社会学—なぜ英語教育論は誤解だらけなのか (Nihonjin to Eigo no Shakaigaku – Naze Eigo Kyōikuron wa Gokaidarake nano ka) Tokyo: Kenkyūsha.
- Tomioka, T. (1983) 「英会話」私情 (Eikaiwa Shijō) Tokyo: Shūeisha.
- Tonoike, R. (2019) 1946年の出版 民主化と人権 (Toshi no Shuppan Minshuka to Jinken), 明治大学政治経済研究所 (Meijidaigaku Seiji Keizaikenkyūsho), 87(5-6) s. 137 – 169.
- Walter, B. (1978). “On the Mimetic Faculty.” *Reflections: Essays, Aphorisms, Autobiographical Writings*. ed. Peter Demetz. çev. Jephcott, E. New York: Schocken, s. 333 – 336.
- Whan, V. E. Ed.(1965) *A Soldier Speaks: Public Papers and Speeches of General of the Army, Douglas MacArthur*. New York: Frederick A. Praeger, Inc.
- Yang, H. (2015) 「私の文学」を求めて: 張赫宙の児童向け著作を中心に (Watashi no Bungaku wo Motomete: Chōkakuchū no Jidō muke Chosaku wo Chūshin ni), *Journal of Japanese & Asian Studies* (12), s. 1 – 15.
- Yasushi, W. (2008). “Anti – Americanism in Japan”, *Soft Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States*, ed. Watanabe Yasushi & David L. McConnell, Armonk, New York, London, England: M.E. Sharpe, s. 3 – 17.
- Yoshimi, S. (2003) “ ‘America’ as Desire and Violence: Americanization in Postwar Japan and Asia during the Cold War”, çev. Buist D., *Inter – Asia Cultural Studies*, 4(3), s. 433 – 450.
- Yoshimi, S. (2008). “What Does ‘American’ Mean in Postwar Japan?”, *Nanzan Review of American Studies* (30), s. 83 – 87.
- 宇治「紫式部文学賞」は角野栄子さんの作品 (Uji ‘Murasaki Shikibu Bungakushō wa Kadono Eiko san no Sakuhin) (<https://www3.nhk.or.jp/lnews/kyoto/20231005/2010018588.html>) Erişim Tarihi: 25.12.2023
- https://heinonline.org/hol-cgibin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/intlyr21&section=75
- キキの魔法はなぜ一つ？魔法の宅急便作者：角野栄子が語るその秘密 (Kiki Mahō wa Naze Hitotsu? Majo no Takkyūbin Sakusha: Kadono Eiko ga Kataru sono Himitsu) <https://www.waseda.jp/inst/weekly/features/specialissue-majotaku1/> Erişim Tarihi: 30.05. 2023